

به نام خدا

عنوان: زنان کارتن خواب پایتخت در یک نگاه

استاد راهنما:

ناهید خوشنویس (دانشجوی دکترای ارتباطات

علوم تحقیقات تهران و مدرس دانشگاه علمی کاربردی واحد ۱۳ و دانشگاه آزاد دماوند)

تهیه کنندگان:

علی بزرگمهر

آرزو انوری

نگار ملکی

فاطمه مرادی

مطهره واعظی پور

دانشگاه علمی و کاربردی واحد ۱۳ تهران مقطع کارشناسی

بهار ۱۳۹۴

چکیده

بر اساس آمار در حال حاضر بیش از ۳ هزار زن کارتن خواب در پایتخت وجود دارند که این تعداد نسبت به سال گذشته افزایش چشم گیری داشته است همچنین زنان کارتن خواب ۲۰ تا ۲۵ درصد کارتن خواب‌های را به خود اختصاص داده اند. (سایت خبرآنلاین؛ کد خبر: ۳۹۱۳۶۵) □

در هشت سال گذشته عمده آمار زنان بی‌خانمان و کارتن خواب شهر تهران به زنان سالمند تعلق داشت اما این روزها شاهد حضور زنان جوان هستیم. به راستی می‌توان آمار زنان کارتن خواب شهر را کاهش داد؟

همین امر ما را بر آن داشت که مقاله را با عنوان زنان کارتن خواب پایتخت بنویسم تا با دادن راهکارهای ساده به کم شدن آمار زنان کارتن خواب تهران کمک کنیم و بتوانیم آنها را به سمت زندگی پاک هدایت کرد البته اولین قدم برای از بین بردن آمار زنان کارتن خواب شهر تغییر باور افراد نسبت به کارتن خواب های شهر است که بتوانیم باورهای غلط را از ذهنشان پاک کنیم.

کلید واژه:

زنان کارتن خواب - ساماندهی - بهبود یافته - معتاد - محبت

مقدمه

کارتن خوابی یک پدیده و یک مساله شهری بوده و به طور خاص در کلان شهرها محسوس است. این پدیده یک معضل اجتماعی است که تالی فاسد آن در حوزه های دیگر مانند بهداشت، اعتیاد و... نما پیدا می کند. در حقیقت آنچه که تحت عنوان پدیده کارتن خوابی در جوامع پدید آمده است، ولد معضل شایع تری با عنوان ولگردی یا همان بی خانمانی است.

بی خانمان به کسانی اطلاق می شود که به علت شرایط ویژه جسمی، روانی یا اجتماعی، جایگاه و مسکن ثابت، درآمد و شغل مناسب ندارند، حتی از حمایت های اجتماعی و حمایت های خانواده نیز برخوردار نیستند. وضعیت کارتن خواب ها را می توان بسیار خطرناک تر یافت زیرا کارتن خواب ها علاوه بر اینکه شرایط قابل قبول اجتماعی - اقتصادی را ندارند، اغلب از مطرودان جامعه هم چون معتادان بوده که به بیماری های عفونی چون ایدز و هیپاتیت نیز مبتلا هستند (سایت خبری مشرق؛ کد خبر ۲۰۴۹۱۲) □□

کارتن خواب ها به دلایل مختلفی به وجود می آیند از آن جمله می توان به فقر، مصرف مواد مخدر و... راهی خیابان ها می شوند و اسم کارتن خواب برای آنها انتخاب می شود.

البته حضور این افراد در جامعه به دلیل اینکه اغلب آنها مصرف کننده مواد مخدر هستند مشکلاتی را برای جامعه ایجاد می کنند زیرا برای افراد معتاد مواد حرف اول و آخر زندگی شان را می زند بنابراین ممکن است تلقین حس بدبینی و ناامیدی به جامعه، ایجاد فضای مشخص برای ارتکاب جرائم مختلف، اشاعه فحشاء و افزایش اعتیاد، افزایش نا امنی اجتماعی، ترویج تکدی گری و... را ایجاد کند.

در بسیاری از اخبار می خوانیم که معتادی در خیابان بر اثر تصادف جان خود را از دست و یا اینکه برخی از دزدی ها و زورگیری های که انجام می شود به دلیل تامین پول مواد است و این نشان می دهد که اگرچه برخی از افراد کارتن خواب آزاری به جامعه ندارند اما تعدادی از آنها به دلیل اینکه اسیر مواد شده اند و پولی ندارند، دست به ارتکاب جرم می زنند.

اردیبهشت سال گذشته مردی معتادی که می خواست پول موادش را در بیاورد زن عمو خود را به طور جنون آمیزی به قتل رساند. (باشگاه خبرنگاران؛ کد خبر: ۴۳۹۶۰۱۸) □□□

جوان کارتن خوابی در مشهد بر اثر آتش سوزی که در گودالی برای زندگی خود درست کرده بود جان خود را از دست داد. (ایرنا؛ کد خبر: ۸۱۵۲۷۲۵۹) □□

معضلات زنان کارتن خواب پایتخت

کارتن خواب ها در تهران با معضلات فراوانی روبه رو هستند که سرما و گرمای هوا بر این معضلات اضافه می شود اما در بین ۱۵ هزار کارتن خواب پایتخت زنانی نیز وجود دارند که روزانه با معضلات فراوانی دست و پنجه نرم می کنند. (خبرگزاری فارس؛ کد خبر: ۱۳۹۳۰۹۱۲۰۰۱۰۶۱) □

زنانی که در خرابه های خلایق (منطقه در انتهای اتوبان آزادگان که محل زندگی کارتن خواب هاست)، شوش و... در بین مردان کارتن خواب زندگی می کنند و برای اینکه به آنها تجاوز نشود موهای خود را می تراشند و کلاه سر می کنند تا قابل شناسایی نباشند تا به خاطر یه گله (اندازه یک وعده مواد مخدر) مجبور نشوند تن فروشی کن هزار و یک معضل دارند. به دلیل اینکه در کشور ما یک سری تابوهای غلط وجود دارد کمتر می توان مقالات و گزارش هایی در مورد معضلات زنان کارتن خواب پیدا کرد همین امر باعث شد تا در این مبحث از تجربیات شخصی که در طول یک سال در خرابه های مختلف به دست آورده ایم را در اختیارتان بگذاریم.

زنان کارتن خواب شهر که به دلایل مانند داشتن شوهر معتاد، تمام شدن پول پیش خانه، فرار از خانه و... حالا کارتن خواب شده اند با معضلاتی مانند تجاوز، دزدی، فروخته شدن، نداشتن بهداشت و وسائل بهداشتی، حاملگی ناخواسته و... روبه رو هستند که اغلب درموردش خبری به گوش نمی رسد آمار دقیقی از میزان تجاوز و یا تن فروشی زنان معتاد کارتن خواب به دلیل تامین مواد وجود ندارد اما این اتفاق در بسیاری از پاتوق های مواد انجام می شود که اغلب ساقی های مواد به جای پول این کار را انجام می دهند به همین دلیل است که فعالان این حوزه در بین زنان کارتن خواب بسته های بهداشتی پخش می کنند که شامل نواربهداشتی، کاندوم، لباس زیر و... است که در صورتی مجبور شدند که به دلیل نداشتن پول و برای تهیه مواد تن فروشی کنند حداقل بیماری را از فرد مقابل نگیرند.

از نظر قانون کارتن خوابی جرم محسوب نمی شود چون تکالیف دولت هاست که باید در خصوص تامین امنیت و بهداشت و فرهنگ افراد جامعه اقدام کنند و این برمی گردد به عدم اجرای تکالیف دولتها. مضاف بر اینکه برابر اصل قانونی بودن جرم و مجازات ما جرمی به نام کارتن خوابی نداریم. ذات ولگردی در نهایت به عنوان کسی که شغل و اقامتگاه مشخصی ندارد، قابل تعقیب است اما کارتن خواب کسی است که اجتماع نتوانسته شغل برایش تامین کند و این چیزی نیست که قابل تطبیق با مورد ولگردی باشد، اما چرا این معضل اجتماعی رو به رشد است؟ نبود سند جامع برای رفاه اجتماعی، کم بودن مراکز مختلف حمایت دولتی یا خصوصی و حتی سازمان های مردم نهاد برای رسیدگی به زنان کارتن خواب یا معتاد، کم بودن ظرفیت مراکز فعلی نگهداری کارتن خواب های معتاد و غیرمعتاد زن که متعلق به شهرداری است، افزایش روز افزون کودکان فراری و خیابانی و مخصوصا دختران، از جمله دلایلی است که برای وضعیت کنونی زنان و مردان کارتن خواب می توان برشمرد. «تابناک؛ کد خبر: ۱۴۴۹۵۳» □□

وضعیت زنان بهبود یافته کارتن خواب

آنچه در تحقیقات میدانی نشان می دهد این است که اغلب زنان بهبود یافته به دلیل نداشتن سر پناه و یا اینکه از طرف خانواده هایشان پذیرفته نمی شوند به چرخه اعتیاد بازمی گردند.

بیش از ۹۰ درصد زنان معتاد بهبود یافته در کشور بی خانمان هستند و تا امروز فقط ۴ تا ۵ خانه^۱ میان راهی برای معتادان بهبود یافته احداث شده است که این تعداد بسیار کم است و با توجه به عدم حمایت مالی از سازمان بهزیستی نتوانسته ایم این تعداد خانه^۱ میان راهی را به حد نصاب برسانیم. (سایت مهرخانه؛ کد خبر: ۶۳۸۹) □□□

آنچه در تحقیقات میدانی در طول یک سال به دست آمده نشان می دهد از بین ۳۰ زن معتادی که در دره های فرحزاد کارتن خوابی می کنند در طول این سال هرکدام حداقل یکبار برای ترک به مراکز ترک اجباری (لویزان) انتقال داده شده اند اما به دلیل نبود

مکانی برای زندگی بعد از ترک و یا اینکه خانواده هایشان آنها را نپذیرفته اند همین امر هم دلیلی شده که یا لغزش کنند و یا اینکه بازهم مصرف را به زندگی پاک ترجیح دهند

سارا یکی از زن های کارتن خواب دره فرحزاد است که زمانی که شهرداری دخترش به دلیل مصرف به کمپ لویزان برده بود واژه زندان را برای کمپ استفاده کرد و خودش و دخترش را معتاد نمی دانست که کسی بخواهد برای ترک آنها اقدام کند.

درمان زنان کارتن خواب

البته و بدون شک درمان بهترین راه برای مصرف کنندگان مواد مخدر است زیرا این افراد بعد از درمان از اسارت مواد بیرون می آیند و می توانند به چرخه زندگی خود بازگردند اما در کشور ما به دلیل اینکه این چرخه ناقص است و اینکه در صورتی که نیروی انتظامی دستگیر کند قوه قضاییه بر اساس قانون حکم به آزادی می دهد و یا اینکه به مراکز ترک اجباری می فرستند که معمولاً افرادی که از این کمپ ها آزاد می شوند باز هم به سمت به مواد مخدر کشیده می شوند و این نشان می دهد که درمان اجباری کار ساز نخواهد بود.

در بین این کمپ ها مراکزی هستند که خانواده معتادانشان را برای ترک اجباری به آنجا می فرستند که بازهم جواب مثبتی از این روش گرفته نشده است.

مراکز زیادی وجود دارند که به صورت وحشیانه افراد را برای ترک به این کمپها می برند و در این میان افرادی هم هستند که به نام معتاد سر از این مراکز در می آورند و این درحالی است که معتاد نیستند و قربانی یک نقشه شوم شده اند. سال ۸۶ در سازمان بهزیستی قراردادی مصوب شده بود که کمپها نباید هیچ دیواری داشته باشند و حضور در این مراکز اختیاری باشد. رفت و آمد در این کمپها آزاد است و باید فرد معتاد احساس آزادی داشته باشد و طبق یک مدل اجتماعی کارشناسی شده اعتیاد را کنار بگذارد اما متأسفانه با آغاز به کار این کمپها قالبهایی که برای راه اندازی این مراکز مشخص شده بود، اجرا نشد و درحال حاضر شاهد مراکز ترک اعتیادی هستیم که مانند یک زندان است و هیچ احساس آزادی در آنجا وجود ندارد. رفتن به این مراکز با زور و اجبار است و از هیچ مدل اجتماعی استفاده نمی شود. وقتی در این مراکز ترک اجباری مواد مخدر، از قالب خاصی پیروی نشود، آدمربایی و نگهداری غیرقانونی جوانان بی گناه نیز رخ می دهد.

طبق بررسی های انجام شده امروزه تعداد کمپهای ترک اعتیاد غیرمجاز در کشور بیشتر از کمپهای مجازی هستند که طبق پروتکل های تصویب شده کارش را ادامه می دهد. اتفاقاتی که در این مراکز رخ می دهد تن هر انسانی را می لرزاند. ضرب و شتم؛ گرسنگی؛ عدم رعایت بهداشت؛ توهین به شخصیت فرد همه این موارد تازه گوشه ای از مشکلات این کمپها هستند.

مراکز ترک اعتیاد غیرمجاز به خاطر نداشتن یک الگوی درمانی مناسب، عدم وجود یک چارچوب مشخص و سود بسیار زیادی که دارد، رشد قارچ گونه ای در سال های اخیر داشته است. این مراکز برای به دست آوردن پول بیشتر به هر کاری دست بزنند که آدمربایی و نگاه داشتن انسان های بی گناه هم قسمت تلخی از این ماجراست. (سایت فرارو؛ کد خبر: ۲۲۰۵۵۳)

اما برای زنان تنها یم کمپ ترک اعتیاد چیتگر وجود دارد که با توجه به گفته های برخی مسئولان افرادی از این مرکز فرار کرده اند. یکی از زنانی که نمی توانست هفته نخست سم زدایی را تحمل کند از پنجره ای که فقط یک گریه می توانست از آن عبور کند، به بیرون از کمپ فرار کرد.

با مشارکت شهرداری تهران و NGO تولد دوباره مکانی برای ترک معتادان در چیتگر کرج راه اندازی شد و این اقدام تبلیغی شد تا زنانی که به هر دلیل معتاد شده اند، با حضور در این مکان درمان شوند.

کمپ ترک اعتیاد چیتگر تنها کمپ معتبری است که بر آن نظارت دقیق از سوی مسئولان بهداشتی و شهرداری صورت می گیرد البته خانه های بهبودی که تعداد آنها هم کم نیست، برای ترک اعتیاد زنان معتاد وجود دارد اما باید به این نکته توجه شود که این خانه ها زیر نظر بهداشتی قرار ندارند و بیشتر به دنبال کسب درآمد هستند.

در کمپ چیتگر بیشتر دوره های ترک اعتیاد، اجباری است به این صورت که نیروی انتظامی زنان و دخترانی را که به هر دلیلی دستگیر کرده و از اعتیاد آنها مطمئن شده است، به جای اینکه به زندان ببرد به این مرکز منتقل می کند البته افرادی هم هستند که توسط خانواده های خود به این مرکز معرفی می شوند. (خبرگزاری فارس؛ کد خبر: ۱۳۹۰۰۶۱۰۰۰۰۳۳) □□□□

تاثیر کمک های مردمی و دولتی در بهبود وضعیت زنان کارتن خواب

علاوه بر اینکه کمک های دولتی می تواند به حل مشکلات و معضلات اجتماعی کند اما کمک های مردمی هم پررنگ تر است و هم اینکه کارسازتر خواهد زیرا پروسه کمک های دولتی چه به صورت نقدی باشد و چه غیر نقدی بسیار طولانی است که گاهی ممکن است سوژه و یا هدف مورد نظر از بین برود به همین دلیل همیشه در بحث معضلات اجتماعی به خصوص در مورد زنان کارتن خواب کمک های ان جی یو ها کمک بیشتری می کند بسیاری از مسئولان بر این باورند که باری که مردم از دوش دولت بر می دارند بسیار حائز اهمیت است.

اولین مرکز نگهداری زنان کارتن خواب توسط "جمعیت طلوع بی نشان ها" راه اندازی شد و این خود نشان می دهد که تا زمانی که مردم پای زنان آسیب دیده شهرشان ایستاده اند می توان امیدوار بود که این مشکل به راحتی حل خواهد شد.

در سال های اخیر تعداد کارتن خواب ها به صورت تصاعدی بالا رفته است، اما ما سعی می کنیم طی دو سال آینده ۲۵۰ کارتن خواب را به عنوان انسان هایی هنرمند و عضو سازنده اجتماع تحویل جامعه دهیم. ۱۵ نفر از دختران ما ۴۵ واحد درسی گلیم بافی و قالی بافی را طی کرده اند و الان آماده آموزش این هنرها به سایر دختران هستند. اگر همه ما مردم کنار هم بایستیم و به توانمندسازی دختران و زنان بی سرپرست و بدسرپرست کمک کنیم، من باور دارم که اتفاق خارق العاده ای خواهد افتاد. ما سال آینده سعی می کنیم برای ۲۰۰ دختر و پسر این مرکز عروسی بگیریم. (سایت مهرخانه؛ کد خبر: ۱۵۱۳۷) □□ .

اما متأسفانه دولت ها تنها راهکاری که برای معتادان کارتن خواب چه زن و چه مرد دارند جمع آوری آنهاست که این نمی تواند راه حل کارسازی باشد زیرا حلقه بسته دستگیری، ترک اجباری و مصرف مجدد ز گذشته تاکنون وجود داشته است.

جمع‌آوری معتادان متجاهر یک معادله چندمجهولی است که همیشه یک پای آن می‌لنگد و حالا قرار است تا پایان سال نیمی از معتادان کارتن‌خواب شهر علاوه‌بر ساماندهی، توانمند هم بشوند. به گفته عبدالرضا رحمانی‌فضلی، وزیر کشور، تهران حدود ۱۲ هزار معتاد متجاهر یا تابلو دارد که بیشتر از شهرستان‌ها به تهران می‌آیند. برای ساماندهی این افراد تا پایان امسال، ظرفیتی برای نگهداری ۱۰ هزار معتاد متجاهر آماده‌سازی می‌شود که پیش‌بینی می‌کنیم پنج تا شش هزار معتاد را تا پایان سال ۹۳ ساماندهی کنیم.» (سایت فرهیختگان؛ کد خبر: ۲۳۶۷۹) □

نتیجه‌گیری

معضل کارتن‌خوابی از گذشته‌ها دور تا کنون در تمامی کشورها وجود داشته است اما آنچه اهمیت پیدا می‌کند نحوه برخورد با این افراد و از بین بردن کارتن‌خوابی در کشور است.

زنان آماری را در بین کارتن‌خواب‌ها به خود اختصاص داده‌اند که متأسفانه بر اساس آمارهای رسمی و غیر رسمی تعدادشان رو به افزایش است بنابراین می‌توان به راهکارهایی ساده تعداد آن را کاهش داد.

سازمان بهزیستی در بحث ساماندهی کارتن‌خواب‌ها چه در بخش زنان و مردان اقداماتی انجام داده است که البته تعداد زنان کارتن‌خواب رو به افزایش است که باید به این موضوع توجه ویژه‌ای شود. (سایت روزنامه دنیای اقتصاد؛ کد خبر: ۸۴۵۱۲۱) □□

موضوعی که زنان کارتن‌خواب را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهد نحوه گرایش این افراد به مصرف مواد مخدر است براساس تحقیقات میدانی اغلب زنان کارتن‌خواب از طریق شوهر، دوست پسر، پدرو... به سمت مواد مخدر کشیده شده‌اند این درحالی است که درمورد مردها چنین بحثی وجود ندارد و البته بسیاری از این افراد تمایل به ترک دارند اما زمانی که کسی آنها را نمی‌پذیرد انگیزه برای ترک مواد ندارند.

به نظر بنده حمایت و ایجاد فضای مانند سرای مهر بانو (اولین مرکز برای زنان کارتن‌خواب) و اینکه آنها را به ترک اجباری ندهند می‌تواند راهکاری مناسب برای تشویق این افراد به پاک شدن باشد.

اینکه مسئولان و حتی مردم فکر می‌کنند به دلیل اینکه مصرف‌کننده نیستند می‌توانند برای افراد معتاد تصمیم به ترک اجباری بگیرند بدترین راه برای پاک کردن زنان معتاد کارتن‌خواب شهر است زیرا افراد معتاد تا زمانی که به عجز مواد نرسند ترکشان با موفقیت نخواهد بود.

در همین مقاله صحبت‌های رئیس سابق مرکز ترک اعتیاد چیتگر آمده است که زن معتادی در هفته اول از پنجره بسیار کوچکی فرار کرده است و این نشان می‌دهد که تا زمانی که مواد بر فردی حکم رانی می‌کند کسی نمی‌تواند برای آن شخص تصمیم بگیرد که چه زمانی ترک باید بکند.

به راحتی می‌توان با محبت کردن به افرادی که در دام اعتیاد افتاده‌اند و هم خانواده و هم جامعه آنها را ترد کرده‌اند زمینه را برای بازگشتشان فراهم کنیم اما متأسفانه مسئولان همیشه از روش‌های قهری برای درمان معتادان استفاده می‌کنند.

بنابراین با محبت به افرادی که در این راه هستند و این که اجازه ندهیم در سرما و گرما جان خود را از دست ندهند می تواند بهترین و شریف ترین راه برای زنان کارتن خواب شهر باشد.

این را باور داشته باشید که زنان مارتن خواب شهر به انتخاب خود کارتن خوابی را انتخاب نکردند و به دلیل اینکه مصرف کننده هستند و از روی خانواده خود خجالت می کشند و یا اینکه پولی برای اجاره خانه ندارند سر به کوه و بیابان می گذارند.

اگر این را باور داشته باشیم تمامی این زن ها ناموس این خاک هستند هرگز به خود اجازه نمی دهیم که با نگاه قهرآمیز آنها را ترد کنیم.

اگرچه شاید به عنوان یک راهکار در نتیجه گیری یک مقاله معقول نباشد اما تحقیقات یک ساله من در مورد زنان کارتن خواب نشان داد که محبت می تواند تمامی مشکلات را حل کند و برای زنان کارتن خواب بهترین نسخه است.

لیلا ۲۸ ساله که بیش از ۵ سال کارتن خواب بود بارها توسط مسئولین شهرداری و نیروی انتظامی به ترک اجباری رفته است اما زمانی که " جمعیت طلوع بی نشان ها" هر سه شنبه ثابت تنه‌ایک وعده غذای گرم برایش آوردند در ناخداگاهش چراغی از محبت و اطمینان روشن شد که او را به سمت زندگی بدون مواد برد و حالا دو سال است که با پسرش زندگی می کند.

